

Levelek.

TANULMÁNYOK A VÁROS MÚLTJÁRÓL ÉS JELENÉRŐL

2000. (VI. évf.) 1. szám

"A TISZTA ÉSZ LOGIKÁJÁNAK GYAKORLATI ALKALMAZÁSA"

- az Igmándi keserűvíz nyomában -

Több mint egy évszázadon keresztül ajánlották az orvosok és gyógyszerészek az Igmándi keserűvizet az arra rászorulóknak, az alábbi problémák esetében: "A gyomor és belek hurutjai, mérgezések, székrekedés, az epeutak hurutjai, alhasi vérpangás s minden olyan eset, midőn könnyű székletéről akarunk gondoskodni (műtétek után, aranyér, végbélelőésés, a nemiszervek gyulladása.)"¹

Plakát 1925-ből

S bár az Igmándi keserűvíz ma már nem létezik, a források elszennyeződtek, kiapadtak és palackozását több mint 10 éve megszüntették, kötelességünk azonban, hogy a természet azon jótéteményeire, melyek - szükség szerint - mindennapi életünk megkönnyítéséhez járultak hozzá, időnként visszaemlékezzünk.² Megmaradtak azonban - ha korlátozott számban is - iratai, széles körű, időnként tanulságos, néha kissé lapos, de mindig roppant mulatságos plakátjai, szórólapjai, népszerűsítő számológépek³, melyeken keresztül feleveníthetjük történetét.

A Komárom megyei Nagy Igmánd község közlegelőjén 1862-ben kútásás közben forrásra akadtak. Miután a forrás vize "az embernél és baromnál egy nem várt hatást gyakorolt", a közeli Komárom Város (értsd: a mai szlovákiai Komárom) "Megváltó" Gyógyszertárának tulajdonosát, Schmidthauer Antal gyógyszerész urat felkérték a kút vizének megvizsgálására. A vizsgálatok során bebizonyosodott, hogy a kútból ásványvíz ered, melynek tudományos neve "picropega", azaz "keserű ízű sós víz". "A forrást Schmidthauer Antal kútnak képezte ki, amelyből a vizet palackokba merítette és egyenként vagy ládába csomagolva került a forgalomba. A víz a palackokban egészen tiszta, víztiszta, szín-és szagmentes. Íze enyhén sóskeserű, mint általában minden keserűvíz. A víz nem változik, nem üledékes, még akkor sem, ha az már sokáig állt és korábban a dugót már kihúzták. A kútban a víz 15°C hőmérsékletű 26 °C külső hőmérséklet mellett."⁴

¹ Frank Miklós Dr. - Kunszt János Dr. - Rausch Zoltán Dr.: Magyarország fürdőinek, ásványvizeinek üdülőhelyeinek ismertetése. Budapest, 1931

² Ennek jegyében került megrendezésre a komáromi Klapka György Múzeumban, "A tiszta ész logikájának gyakorlati alkalmazása" - azaz az Igmándi keserűvíz nyomában című kiállítás, melyet 2000. november 24-én Dr. Vértes László gerontológus nyitott meg.

³ A számológépek olyan, régebben reklámul használt szöveges vagy képes cédula, amelyen a vendéglőben fogyasztott, vagy üzletben vásárolt cikkek árának összegét kiszámítják. in: A magyar nyelv értelmező szótára. Budapest 1967, 72.

⁴ Dr. Dobos Irma: Az Igmándi keserűvíz. in: Vízkutatás. A vízkutató és Fűró Vállalat Híradója. 1982. 5. 11. Ezúton szeretnénk köszönetet mondani Mózes Endrének, a VIKUV munkatársának.

Mielőtt rátérnénk a gyógyvíz jellemzőire, nézzük meg, mik voltak azok a geológiai és hidrológiai tulajdonságok, melyek következtében kialakult a keserűvízes telep:

A lelőhely Nagyigmánd és Kocs között fekszik. A víz az alsópannoniai (pliocén) pirites agyag-és agyagmárga üledékben képződik. A fedőüledék holocén és pleisztocén, főleg mocsárföld, homokos agyag, lencseszerű homok és kvarckavics betelepüléssel. Vastagságuk 2-3 m, ezért a keserűvizet adó rétegek is 3-3,5 m mélységben találhatóak. A magnézium-szulfátos víz képződéséhez a Vértesből származó dolomittörmelék oldódása is hozzájárult. Mindezeknek megfelelően a keserűvízes ásott kutak átlag 3,5 - 4 m mélyek és 1,5 m átmérőjűek. Vízhőmérsékletük 15-17 °C⁵.

Az Igmándi keserűvíz hamarosan meghódította az országot. 1926-ban az évi forgalom elérte az 1 M palackot és a fokozódó keserűvíz iránti igény miatt az ásott kutak száma 1928-ban már 24-re nőtt.⁶

**VISSZA
A TERMÉSZETHEZ!**

Ujjá születik és lelke felvidul, ha
hallgat a tanácsra és elrontott gyomrát

Igmándi

természetes keserűvízzel gyógykezel!

Éhgyomorra langyosan már 2-3 ujjnyi
is elegendő.

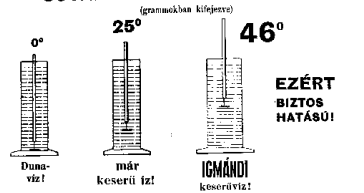

A PIKEKVÉ

házi használatra,
1 szögéből és vékony fapálcikából készült faj-
súlymérő, mellyel állandóan ellenőrizheti az

IGMÁNDI KESERŰ-
VÍZ
VILÁGSZERTÉ EGYEDÜLÁLLÓ PÁRATLANUL GAZDAG SÓTARTALMÁT

SÓTARTALOM 1 LITER VÍZBEN:

Igmándiból kis üveg is kapható

Kimondottan IGMÁNDI VÍZET KÉRJEN!

F. K. Schmidthauer Lajos Gödör G. Tóthné

Plakátok 1947-ből

A "nagy-igmándi szénsavas keserű víz" felfedezése azért is volt igen lényeges, mert a "keserű ízű sós források" vizén kívül mindenféle gyógyvíz megtalálható volt az országban. A Nagyigmánd határában fakadó keserűvizet még az 1928-ban megjelent Tolnai Új Világlexikona is Európa keserűsóban leggazdagabb vizeként tartotta számon.⁷ Schmidthauer Antal vegyelemzése után Molnár János vegyész-gyógyszerész is vizsgálat alá vetette a vizet és megállapította annak pontos összetételét. Mivel feltűnő volt benne a szénsavas sóknak az aránylag nagy mennyisége, el is nevezték emiatt szénsavas keserű víznek.⁸

1865-ben Verebélyi József, a budapesti k. orvosegylet hydrologikus bizottmányának tagja az egylet 1865. október 25-én a „Figyelmeztetés egy honunkban nem régen felfedezett és gyógyhasználatra ajánlott gyógyforrásra és készítményeire” című előadásán az alábbiakat nyilatkozta: "... bátor vagyok a nagy-igmándi szénsavas keserűső vizét és készítményeit a t. orvosi közönség becses figyelmébe, továbbra is még jobban ajánlani."⁹

Schmidthauer Antal gyógyszerész 1816-ban született Nagyberecsken. 1843-ban költözött Komáromba, ahol megvette az 1789-ben alapított "Meváltó" (Salvator) gyógyszertárat.¹⁰ A keserűvíz-forrás felfedezése alapvetően megváltoztatta életét: 1863-ban tulajdonába vette a leelőket és kút vállalatot alapított. A gyógyszertári munka mellett azzal

⁵ Dr. Dobos Irma: Gyógyvizek Magyarországon. Budapest 1975, 10.

⁶ Dobos Irma: Vízkutatás, 1982.5, 12-14.

⁷ Tolnai Új Világlexikona. 12. kötet: Men-Mén Budapest, 1928

⁸ Dr. Bleman István: A fürdőtan kézikönyve (Igló 1884, 221.) című munkájában olvasható Molnár János vegyelemzése.

Eszerint 1 l keserűvízben van:	- Vas	0.012563 g
- kénsavas Kalium	0.015040 g	
- kénsavas Natrium	7.409304 g	
- kénsavas Magnesium	14.109704 g	
- kénsavas Chlornatrium	1.637080 g	
- kénsavas Szénsavas Natrium	1.612400 g	
- kénsavas Szénsavas Mész	0.062792 g	
- Magnesium	1.134672 g	
	- kénsavas Mangan	0.020960 g
	- kénsavas Kovasav	0.012256 g
	- Szerves anyag	0.094616 g
	Összesen:	26.12.1102 g
	Szabad szénsav:	123 m ³
	Fajsúly:	1.0193
	Hőmérséklet:	15 °C

⁹ Dr. Verebélyi József: A nagy-igmándi ásványvíz. in: Bécsi orvosi lap 1865, 265.

¹⁰ Az eredeti gyógyszertár a mai Jókai utca 3. sz. alatt volt. Schmidthauer Lajos a 9. sz. alatt épített új patikát, majd ez maradt a családi ház., és ez lett a Keserűvíz Vállalat központi irodája is. A gyógyszertár a század elején a 11. számú sarokházba költözött. in: Mácza Mihály: KOMÁROM Történelmi séták a városban. Pozsony 1992, 38.

kísérletezett, hogyan lehetne a nagyigmándi forrás gyógyhatású vizét minél jobban felhasználni.¹¹

Kutatásai során - melyet részletesen publikált a Gyógyszerészeti Hetilapban¹² - kétféle készítményt kísérletezett ki az igmándi keserűvízből: egyrészt a nagyigmándi forrás-sót, másrészt a nagyigmándi pezsgő-porokat.

A nagyigmándi forrás-sót a víz mesterséges elpárologtatásával nyerték. Hatása hasonló volt a vízéhez, de mivel annál tömörebb - nem volt benne szén-sav -, székürítő tulajdonsága valamivel fokozottabb. E forrás-só mindenféle gyógyászati szempontból alkalmas volt a karlsbadi forrás-só helyettesítésére. A sót "1/4 fontos czélszerű fadobozokban" 70 krajczárért árulták.

VISSZA A TERMÉSZETHEZ!

Ki Igmándnak
Vizét issza,
Életét
Meghosszabbítja.

HA ÖNNEK RITKÁN KELL,
VEGYEN KIS ÜVEGGEL.

Igmándi keserűvíz a
VILÁG
legtartalmasabb természetes
hashajtó ásványvize.
Nem kell pohárszáma inni —
mert már elég 3 ujjnyi.

A nagyigmándi pezsgő-porok készítését az akkor divatos ún. Seidlitz pezsgő-porok helyettesítésére kezdte el Schmidthauer Antal. Az eredmény - a vizsgálatok szerint - egy annál nagyobb gyógyhatású pezsgő-por lett. A pezsgő-porok "12 port tartalmazó csinos papir dobozban kaphatók; ára 1 frt."

A só és a pezsgőporok mellett természetesen a gyógyvizet is árulták "három meszelyt foglaló és rendes módon bedugaszolt palaczkokban" 25 krajczárért.¹³

Számolócédulák

**IGMÁNDI
KESERŰ-
VIZ**

**EZ
AZ ÉN
ÉLETMENTŐM**

Patikai reklám

A keserűvíz nagybani árusítása azonban kétség kívül Schmidthauer Antal fia nevéhez fűződik: Schmidthauer Lajos 1853-ban született Komáromban. Középiskoláit szülővárosában, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte. 1873-ban szerzett gyógyszerész oklevelet. Először édesapja mellett kezdett dolgozni, majd önállósította magát¹⁴. Természetesen ő is foglalkozott a keserűvízzel: szakszerű kutatások alapján megtalálta a forrás fő ereit, majd 1880-ban átvette édesapjától a gyógyszertár és a keserűvíz-telep vezetését.¹⁵

Schmidthauer Lajos 1913. május 4-én kérelmet adott be Komárom szabad királyi város építészeti és színházi bizottságának, mely szerint Komárom-Újvárosban (értsd ma: Dél-Komárom) az Igmándi út 1. szám alatti saját telkén építkezni szeretne.¹⁶

Az építkezésért Hajagos Andor¹⁷ okleveles építőmester volt a felelős.

¹¹ Schmidthauer Antal 1888. január 3-án halt meg Komáromban.

¹² Schmidthauer Antal: Pezsgő-porok, a nagy-igmándi forrásból. in: Gyógyszerészeti Hetilap 1863. 44. sz.

¹³ Verebélyi József: A nagy-igmándi ásványvíz. in: Tárca, 1865, 265 - 268

¹⁴ Főszerk: O'sváth Andor: Komárom és Esztergom közigazgatásilag egylőre egyesített vármegyék multja és jelene. 1938, 871.

¹⁵ Lsd. Mácza, i.m. 38.

¹⁶ Schmidthauer Lajos kérelme Komárom szabad királyi város építészeti és színházi bizottságához. 58/1913 in: Štátny Okresný Archív v Komárne

¹⁷ Hajagos Andor a század elején Komárom kedvelt építőmestere volt. Nevéhez fűződik többek között a Városháza (1928/29), és a mai Jókai Mór Városi Könyvtár épületének (ezt eredetileg egyik lánya számára építette) az építése is.

A Bizottság május 7-én tartott ülésén az "egy keserűvíz üzemhez szükséglendő épület" építését megtárgyalta,¹⁸ és Komárom szabad királyi város tanácsa elé terjesztette. A Tanács május 13-i ülésén a bemutatott tervrajzok alapján engedélyezte az építkezést.¹⁹

Mivel ez az újonnan épített földszintes és alapincézett épület nem lakás, hanem töltő telep - azaz műhely - célját szolgálta, Schmidthauer Lajos 1913. október 20-án 15 évre kérvényezte a községi pótdómentességet.²⁰

A Komárom-Újváros főutcáján, a vasút közvetlen szomszédságában, a Dunai kikötő közelében létesített palackozó és szétküldési telep lehetővé tette, hogy a már külföldön is ismert kiváló hatású gyógyvíz vasúton és hajón is az ország minden részébe és külföldre is könnyűszerrel szállítható legyen.²¹

A gyógyvizet a palackozóhelyre lajtos kocsikon vitték, majd innen faládákban szállították tovább az üvegeket. A palackok közé zsúpot szorítottak, nehogy a rázkódásnál összetörjenek. A zsúpot az Esztergomi Érsekség csémi birtokán szerezték be. Itt a zsúpnak szánt mennyiségű rozst kézzel verték ki, így szép szálas rozsszalmát nyertek.²²

Schmidthauer Antal unokája - a családi hagyományt követve - szintén gyógyszerész lett. Az 1882-ben született ifj. Schmidthauer Lajos egy ideig dolgozott is a családi patikában²³, ám hamarosan más irányt vett pályafutása és a zenének szentelte életét. Kiváló orgonaművész, zeneszerző és orgonaépítő volt.²⁴

Az Igmándi út 1. szám alatti keserűvíz telep és a Schmidthauer-család további sorsáról nem sokat tudunk: id. Schmidthauer Lajos 1928-ban Komárom szabad királyi város tanácsától engedélyt kapott, hogy a telep "esővízejtő csöveit Sircz János szerelőmester közbenjöttével a becsatolt tervek szerinti módon a közcsatornába beköttesse."²⁵

A 2. világháború után csak lassan indult meg a termelés és értékesítés. 1951-ben még csak évi 120.000 palackot értékesítettek, s ez a szám csak 1954 után emelkedett számottevően.²⁶

Számolócédula

¹⁸ Jegyzőkönyv Komárom szabad királyi város építészeti és szőlészeti bizottságának 1913. évi május hó 7-én tartott üléséről. 6642/1913 in: Štátny Okresný Archív v Komárne. Köszönetet mondunk Lakatos Veronikának, a levéltár igazgatójának.

¹⁹ Komárom szabad királyi város Tanácsa 6642/t. 1913. sz. Véghatározata. in: Štátny Okresný Archív v Komárne

²⁰ A pótdómentesség megadását Komárom szabad királyi város mérnöki hivatala is javasolta 2079/1913 mhsz-ú iratában in: Komárom-Esztergom megyei Levéltár Komáromi Fiókleveletára. Ezúton mondunk köszönetet Kürthy Annának, a levéltár munkatársának, aki alapos és fáradhatatlan kutatómunkával segítette e tanulmányt és a kiállítás létrejöttét.

²¹ Lsd. Osváth, i.m. 637.

²² Dr. Alföldi Kálmán információja, akinek ezúton is köszönetet mondunk.

²³ A Schmidthauer-féle "Meváltó" gyógyszerterápiát id. Schmidthauer Lajostól Steiner Miklós gyógyszerész vásárolta meg a század elején. in: Lsd. fent 4. l. 39.1

²⁴ Ifj. Schmidthauer Lajos 1882. március 1-jén született Komáromban. A pesti tudományegyetemen szerezte gyógyszerészeti diplomáját. 1934 és 1944 között a budapesti Zeneművészeti Főiskolán, 1940 - 1944-ig pedig a Nemzeti Zenedében is tanított. Hangversenyútjain bejárta Európa szinte minden városát. Improvizációs készséggel rendelkező művész volt. Nagy magyar orgonák tervezőjeként és felavatójaként tartották számon. 1956. november 4-én ban halt meg Budapesten. in: Főszerk: Kenyeres Ágnes: Magyar Életrajzi Lexikon. II. kötet L-Z. Budapest 1969, 594. Emléktábláját a Jókai utca 9. szám alatti Schmidthauer-házon helyezték el.

²⁵ Komárom szabad királyi város 648/1928 számú határozata in: Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Fiókleveletára. Sircz János 1921-ben önálló mester lett a bádgos-és szerelőiparban. A korszak legnevesebb komáromi iparos volt. Munkája nyoma a mai napig látható a város régi közintézményein, csatornafedőin.

²⁶ Dobos: Vízkutatás, 1982.5, 14.

1949-ben az épület tulajdonosa a Magyar Állam lett, s a keserűvíz telepet a Gyógyvíztermelő Vállalat Kezelésébe adta²⁷. 1964 folyamán a szétküldési telepet a Komárom megyei Nyomda Vállalat saját költségén felújította és 1965. január 18-án használatba vette²⁸. Ma a Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. tulajdona. A régi palackozóterem ma is megvan, a nyomda kötészeti részlege működik benne.

Ön poralakban is magához vehetné
a mesterséges úton előállított
szükséges vitaminokat!

Miért, hogy mégis oly görcsösen ragaszkodik a
természethez
akkor, amikor pl.

LIBA PECSENYE

vagy rántott csirke és más hasonlóról van szó?

Mert természete így kívánja!

A tiszta ész logikájának gyakorlati alkalmazása:

Törődjék egészségével és **hetenlont egyszer**
igyék meg éhgyomorral langyosan fél pohár

természetes **Igmándi** keserűvizet!

Plakátok 1947-ből

Plakátok 1947-ből

FIATAL GÖRLÖK

bocsánat, javítok:

GIRLÖK-„I“ betűvel, úgy mint

Igmándi keserűvíz,

ÓVAKODJANAK

napjainkban olyannyira elszaporodott

HÁZASSÁGSZÉDELGŐKTŐL!

Plakátok
1947-ből

1964 után Délbudán palackozták az Igmándi keserűvizet, naponta 5 m³-t. Az 1970-es évek elején már a telep hozamcsökkenéséről, s egy esetleges - a közeli Mocska község határában lévő - tömörpusztai lelőhelyről beszéltek²⁹, de ezt akkor még sem az értékesítési mutatók, sem az ásványvíztelepet 1975 óta üzemeltető VIKUV Gyógy-és Ásványvíz Üzemének Geotechnikai Osztálya által 1977-ben végzett kutatófúrások nem igazolták. Még több mint 10 évig folyt a kitermelése.³⁰

T. Cím!

Ha életét megunta

volna és körülből mindenképpen távozni
akar, saját érdekében

ne igyék többé

természetes **Igmándi** keserűvizet,

mert ez életét csak **meghosszabbítja**,
maradékalanul távolítván el szerveze-
téből a kórokozó baktériumokat.

Plakátok 1947-ből

1989. szeptember 25-i dátummal Kiss Imre, a VIKUV Gyógy-és Ásványvíz Üzem igazgatója egy reklámcédulát jelentetett meg, amelyben az Igmándi keserűvíz forgalmazásának az év novemberétől történt megszüntetéséről írt: „*Döntésünk oka, hogy a nagy hagyományú víz Komárom megyei lelőhelyein (Nagyigmánd, Kocs, Mocska) folyó több évszázados kitermelés, valamint e térség intenzív mezőgazdasági művelése miatt már fokozott költségráfordítás mellett sem lehet az igényeknek megfelelő mennyiségű gyógyvizet a felszínre hozni.*”

Az Igmándi keserűvíz helyett a szintén nagy múltú, összetételében és hatásában hozzá közel álló Ferenc József gyógykeserűvíz fogyasztását ajánlotta.³¹

Számadó Emese – dr. Vértes László

²⁷ Tulajdoni lap. Mrszám: 1881/1966 in: Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Fiókleveletára.

²⁸ Komárom Városi Tanács Építési Osztálya 1096/64 iktató számú ügyirata in: Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Komáromi Fiókleveletára.

²⁹ Dobos: Gyógyvizek, 1975. 10.

³⁰ Az értékesítés 1972-ben érte el a legnagyobb mennyiséget: 1.308.000 palackot évente, 1976-ig 1.000.000 palack fölötte maradt. Ekkor némileg csökkent, de folyamatosan az 1.000.000 közelében maradt. in: Dobos: Víz kutatás, 1982.5, 14.

³¹ A VIKUV kiadványa. 1989. szeptember 25.